

İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik-Elektronik Fakültesinin tarihçesi (Fakülte haline gelinceye kadar)

M. Münir ÜLGÜR

Tunaman Sok. Nakiye H. Apt. No:6/7 Fenerbahçe,34726, İstanbul

Elektrik-Elektronik Fakültesinin kurulmasında en önemli etken İstanbul Darülfünununun lağvıdır. İstanbul Darülfünunu 31 Mayıs 1933 tarihinde neşredilen 2252 sayılı kanuna dayanılarak 31 Temmuz 1933 tarihinde bütün müesseseleri ve kadrosu ile lağvedildi. Aynı kanunun 2. maddesi, Maarif Vekaletinin (Milli Eğitim Bakanlığı) "İstanbul Üniversitesi" adı altında yeni bir müessese kurulması ve teşkiline ait kanun layihasını en geç 1 Nisan 1934 tarihine kadar Büyük Millet Meclisine tevdi etmesi şeklinde idi.

Bu kanunun 3. maddesinde ise, Nafia Vekaletine (Bayındırlık Bakanlığı) bağlı olan "Yüksek Mühendis Mektebi" ve İktisat Vekaletine bağlı "Yüksek Ticaret Mektebi" ni İstanbul Üniversitesi teşkilatı arasına almaya İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu) mezundur, denilmektedir.

Yukarıda sözü edilen kanun ile lağvedilen İstanbul Darülfünunu yerine yeniden teşkilatlanan İstanbul Üniversitesi 1934 yılında açıldı. Fakat yine aynı kanunun 3. maddesi gereğince Yüksek Mühendis Mektebinin İstanbul Üniversitesine bağlanmasına İcra Vekilleri Heyeti karar vermedi.

Elektrik-Elektronik Fakültesinin tarihçesini yazabilmek için yine İstanbul Darülfünununa, gerilere dönmemiz gerekiyor. İstanbul Darülfünununun Fen Fakültesine bağlı olarak 1926 senesinde

bir "Makine-Elektrik Enstitüsü" kurulmuştu. Bu enstitü İstanbul Darülfünununun lağvında Yüksek Mühendis Mektebine "Elektro- Mekanik" şubesi olarak bağlandı. Bu bağlamda Yüksek Mühendis Mektebinin İstanbul Üniversitesi teşkilatı arasına alınacağı düşüncesi rol oynamış olabilir.

İstanbul Darülfünununun Makine-Elektrik Enstitüsünün Elektro- Mekanik şubesi olarak Yüksek Mühendis Mektebine geçişinde nakil yapan öğrencilerin intibakları Yüksek Mühendis Mektebi Tedris Meclisinde (Eğitim Kurulunda) 28 Ağustos 1934 tarihinde görüşüldü. İstanbul Darülfünununda Makine-Elektrik Enstitüsünün son sınıfına geçen öğrencilerin Yüksek Mühendis Mektebinin beşinci sınıfına kabulleri ve iki sene eğitimden sonra Yüksek Mühendis olarak mezun olmalarına karar verildi. Bu şekilde Yüksek Mühendis Mektebinde açılan Elektro-Mekanik Şubesinde eğitime 1934 yılında başlanmış oldu. Bu şube ilk mezunlarını İstanbul Darülfünunundan gelen ve intibakları yapılan öğrenciler olarak 1936 yılında verdi. Dokuz kişi olan bu mezunlar arasında Prof. Fikret Narter de vardır.

İstanbul Üniversitesine dolayısıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmayan "Yüksek Mühendis Mektebi" Nafia Vekaletine bağlı olarak kaldı. Nafia Vekaleti 1934 yılında Yüksek Mühendis Mektebinde "Muhabere" şubesinin açılmasını istedi. Bu istek Yüksek Mühendis Mektebinin

*Yazışmaların yapılacağı yazar: Prof. Dr. M. Münir ÜLGÜR. Tel: (216) 355 44 89.

Makale metni 20.08.2003 tarihinde dergiye ulaşmış, 25.08.2003 tarihinde basım kararı alınmıştır. Makale ile ilgili tartışmalar 31.12.2003 tarihine kadar dergiye gönderilmelidir.

Tedris Meclisinde 18 Eylül 1934 tarihinde ele alındı. Fakat bir sonuca bağlanamadı.

Yüksek Mühendis Mektebi Nafia Vekaletine bağlı olmasına rağmen bir tür tüzel kişiliğe sahipti. Yüksek Mühendis Mektebi bu tüzel kişiliğine dayanarak Nafia Vekaletinin isteklerini red edebiliyor ve Yüksek Mühendis Mektebinin aldığı bazı kararlar da Nafia Vekaletince tasvip edilmiyordu. Buna son vermek için Nafia Vekaleti yeni bir "Yüksek Mühendis Mektebi Nizamnamesi(yönetmeliği)" hazırlama cihetine gitti. Hazırlanan yönetmelik Devlet Şurasınca (Danıştay) incelendikten sonra 25 Mayıs 1935 tarihinde Bakanlar Kurulunca kabul edildi. 2642 sayılı bu kanunun 27. maddesi mektebin müdürünün tayinini Bayındırlık Bakanlığına bırakmakta idi. Bizi Yüksek Mühendis Mektebinin tüzel kişiliği şu anda ilgilendirmemekle beraber, Mektebin tüzel kişiliğinin 26 Mayıs 1936 tarihinde neşredilen 2984 sayılı kanun ile kaldırıldığını belirtmek yararlı olacaktır.

Bayındırlık Bakanlığınca hazırlanan ve 25 Mayıs 1935 tarihinde kanunlaşan Yüksek Mühendis Mektebi Nizamnamesinin 1. maddesi önemlidir. Bu maddede "Mektebin şimdilik, müşterek ders gösteren bir hazırlık kısmı ile:

- 1- Yol ve Demiryol
- 2- Yapı işleri ve Şehircilik
- 3- Su işleri
- 4- Elektro-Mekanik işleri
- 5- Muhabere işleri

Şubeleri vardır" denilmektedir. Bu madde ile gerek "Elektro-Mekanik" gerekse "Muhabere" tescil edilmiş oldu. Bu kanun 1 Haziran 1935 te yürürlüğe girdi.

Bu noktada ilerideki değişiklikleri anlatabilmek için Yüksek Mühendis Mektebinin öğretim süreleri hakkında bilgi verilmesi gerekmektedir. Yüksek Mühendis Mektebinin öğretim süreleri 7 ile 5 yıl arasında değişikliklere uğramıştır. 1932 ile 1938 seneleri arasında ise mektebin öğretim süresi altı olarak kalmıştır. Bunun ilk üç senesi müşterek hazırlık kısmıdır. Öğrenciler dördüncü sınıfın başında ihtisas şubelerine ayrılırlardı. Muhabere şubesini yeterli sayıda

öğrenci seçmediğinden 1937 senesinde bu şube "Elektrik- Muhabere" şubesi şekline getirildi. Elektrik- Muhabere şubesine 1938 senesinde de yeterli öğrenci temini için kuraya başvuruldu. Tabii bu yalnız parasız yatılı öğrencilere uygulandı. Elektrik- Muhabere şubesi dışında diğer şubeleri kurada çeken öğrenciler aralarında karşılıklı değişimler ile istedikleri şubelere gelebilmesine karşılık Elektrik- Muhabere şubesini çeken öğrenciler yerlerinde kaldı.

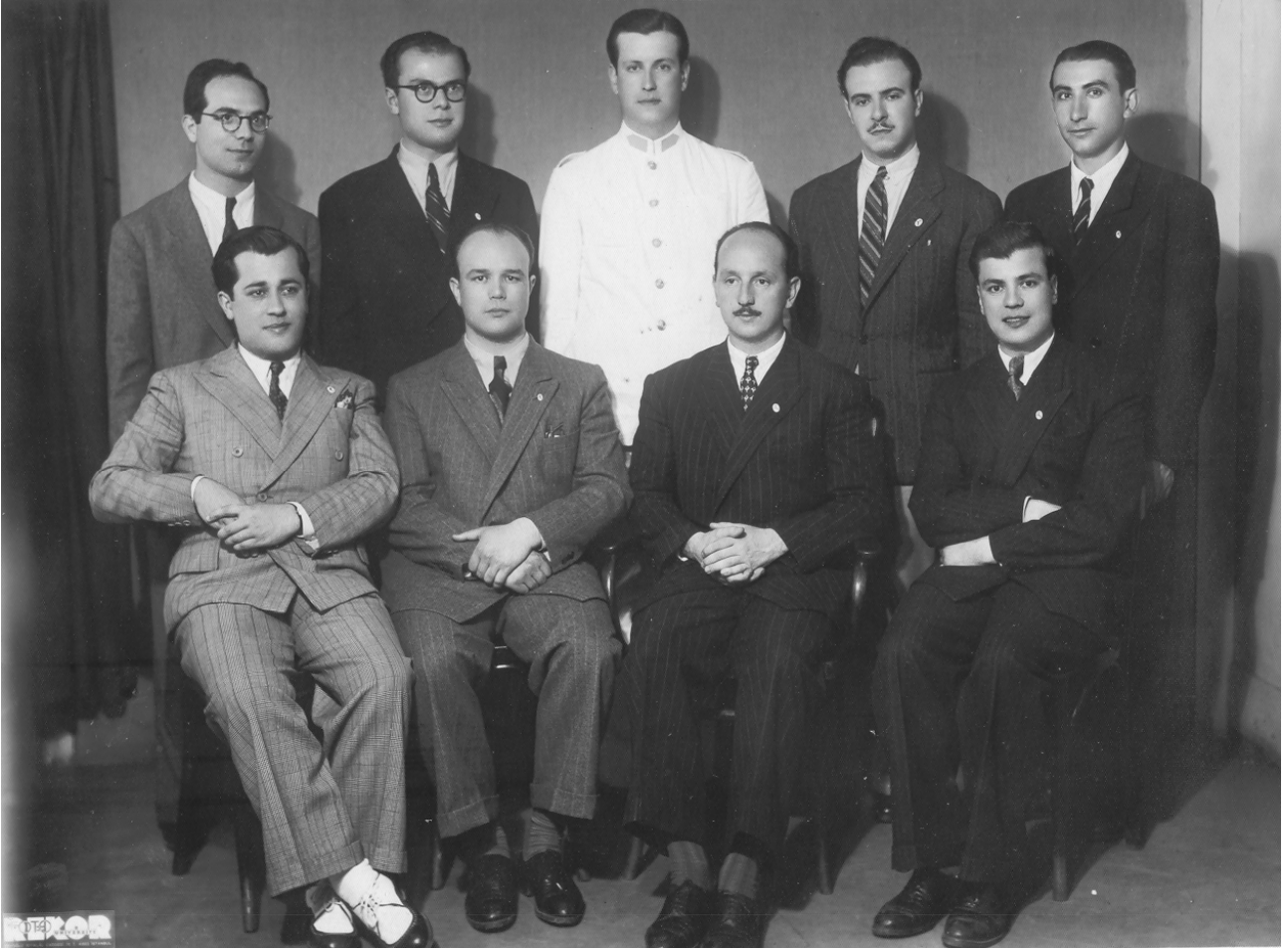
Burada Elektrik-Elektronik Fakültesinin ilk çekirdeğinin 1937 senesinde ortaya çıkan Elektrik - Muhabere şubesi olduğu söylenebilir. 1938 yılında elektro-mekanik şubesini seçenler bu şubenin son mezunları oldular (Fotoğraf 1).

Nafia Vekaleti, Yüksek Mühendis Mektebinin eğitim süresinin beş yıla indirilmesini istiyordu. Bunun nedenlerini mektebin birinci sınıfında okutulan derslerin lise öğrenimini tamamlayıcı mahiyette olduğu, şimdi ise mektebe yalnız lise mezunlarının alındığı şeklinde sıralıyordu. Bu bakımdan mektebin müşterek kısmının iki seneye indirilebileceğini ileri sürüyordu. Yüksek Mühendis Mektebi bu isteği kabul etmeyip altı yıl eğitimde ısrar etmesine rağmen Nafia Vekaleti 3 Nisan 1937 tarihli 2514/4058 sayılı yazısı ile bu isteğinde ısrar ediyordu.

Konu, mektebin ders programlarının beş seneye göre hazırlanması olmasına rağmen aynı zamanda şubelerin birleştirilmesi veya azaltılması esaslarında bir seri Tedris Meclisi toplantılarında ele alındı. Sonunda Elektro-Mekanik şubesinin Elektrik ve Makina Şubelerine ayrılmasına ve Elektrik- Muhabere Şubesinin Elektrik Şubesi olarak isimlendirilmesine 1 Şubat 1938 tarihinde karar verildi. 1939 yılında sadece Elektrik Şubesi ve Makine Şubesi vardı.

Elektrik Şubesi ileride "Kuvvetli akım, ve Zayıf Akım" kollarına ayrılarak Elektrik Fakültesinin temelini oluşturdu.

Bayındırlık Bakanlığının kendi görevleri yanında bir de öğretim işleri ile uğraşması olanaksızdı. Diğer taraftan Sanat Enstitüleri Maarif Vekaletine bağlı idi. Bu iki bakanlığın yetiştirdiği elemanlar ise iş hayatında birlikte çalışmak durumunda idiler.

Fotoğraf 1. Elektromekanik şubesinin son mezunları (mezuniyet senesi 1941). Fotoğraftakiler, soldan sağa ayakta: Bedri İZVEREN, M. Münir ÜLGÜR, M. Ali OKURCANCİĞER, Sahir YÖNSEL, M. Zeki TUNCA, oturanlar: M. Fethi ÖZVEREN, Yavuz YÜCEL, Sadi DEMİRKAYA, Orhan TANRIÖVER, bulunmayanlar: Ertuğrul İLERİ, Puzant YALNIZYAN.

Bu nedenler ile 22 Eylül 1941 tarihinde kabul edilen 4121 sayılı İstanbul Yüksek Mühendis Okulu ile Teknik Okulunun Maarif Vekaletine devri hakkında kanun ile bu mesele çözülmüş oldu. Kanunun neşir tarihi olan 26 Eylül 1941 den itibaren Yüksek Mühendis Mektebinin adı "Yüksek Mühendis Okulu"na çevrilerek Maarif Vekaletine bağlandı. Bundan sonra da yine eski yönetmeliğe göre hareket edildi.

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in Yüksek Mühendis Okulunda okulun bütün profesörlerinin iştiraki ile 4 Şubat 1943 tarihinde yaptığı olağanüstü toplantı, bu müessesenin inkişafı ve Teknik Üniversite haline gelişi bakımından bir dönüm noktasıdır. Büyük Millet Meclisinin 12 Temmuz 1944 te kabul ettiği 4619 sayılı kanun ile "İstanbul Yüksek Mühendis Okulu", "İstanbul

Teknik Üniversitesi"ne dönüştürülmüş ve bu kanun Resmi gazetenin 20 Temmuz 1944 tarihli 5761 sayılı nüshasında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Büyük Millet Meclisinin 10 Haziran 1946 tarihli oturumunda başlayan ve 13 Haziran 1946 tarihine kadar süren tartışmalar sonunda kabul edilen 4936 sayılı "Üniversiteler Kanunu" 15 Haziran 1946 tarihinde onaya sunulmuş ve bu tarihten itibaren yürürlüğe girmiştir.

Elektrik-Elektronik Mühendisliğinin kurulmasında emeği geçenler

Buna ait tam bir listenin biyografileri ile bu kısa sürede verilmesi bu kısa sürede imkansızdır. Bununla beraber eksik de olsa bir liste vermek

istiyorum. Elektrik-Elektronik Mühendisliğinin kurulmasında Mehmet Refik Fenmen, Ord. Prof. Burhanettin Sezerar, Ord. Prof. Mehmet Emin Kalmuk, Prof. Fuad Külünk ve Prof. Dr. Mustafa Santur'un emekleri geçmiştir.

1- Mehmet Refik Fenmen

R. Fenmen Hendese-i Mülkiyenin ilk sivil müdürüdür. Belçika'da elektrik mühendisliği tahsil etmiştir. 1910 ile 1913 seneleri arasında yapmış olduğu pek çok işler arasında, umumi kültür bakımından iktisat dersi ile mesleki bakımdan Elektrik dersinin programa koyması önemlidir.

2- Ord.Prof. Burhanettin Sezerar

1886 yılında İstanbul'da doğmuştur. Galatasaray Sultanisini(lisesi) bitirdikten sonra Fransa'ya gitmiştir. Sorbon Üniversitesinden 1911 yılında Matematik Jeneral, Rizazi Makine, Umumi Fizik sertifikaları ile lisans diplomasını ve Paris Yüksek Elektrik Mühendis Mektebi ile Paris Yüksek Telsiz ve Telegraf Mektebinden 1912 yılında diploma almıştır. 1913 yılında Yüksek Elektrik Mektebinde Elektrik Makinaları Laboratuvarında şef yardımcılığında bulunmuştur.

Paris'te iken İstanbul'dan gelen telegraf emri ile Medine'nin elektrik aydınlatma tesisatının yapımına memur edilmiş ve bu işi başarı ile tamamlamıştır.

Sezerar 1913 yılında İstanbul Darülfünununun Ulum-u Riyaziye ve Tabiiye şubelerinde Hikmet-i Riyaziye muallim muavinliğine atanmıştır. 1915 yılında Riyazi Fizik muallimliğine terfi etmiştir.

Bu arada 1917 yılında ek görev olarak Hazine-i Hassa Mühendisliği, daha sonra Üsküdar-Kısıklı tramvay hattı Umumi elektrik Başmühendisliği, Evkaf Vekaleti Elektrik, tenvirat ve Tramvay Mühendisliklerinde bulunmuştur.

1924 yılında İstanbul Darülfünunu Elektro-Teknik Müdürlüğüne getirilmiş ve 1925 yılında İstanbul Darülfünununundaki görevine ek olarak Mühendis Mektebi Elektrik Muallimliğine atanmıştır. Bu tarihten itibaren B. Sezerar Yüksek Mühendis Mektebinin Elektrik şubesinde verilen bir çok dersi yüklenmiş, özellikle Elektrik Ölçme

Laboratuvarının şefliğinde bulunmuştur. Elektro-Mekanik, Elektrik-Muhabere ve Elektrik şubelerinin başkanlığını yürütmüştür.

Sezerar Cumhuriyet devrinde Balıkesir, Bandırma, Afyonkarahisar, Gaziantep, Kilis, Ereğli, Zonguldak, Samsun, Karaköse ve Uzunköprü şehirlerinin elektrik projelerini yapmış ve tesis etmiştir. Üsküdar tramvayları, Adapazarı elektrik tesisatı, Dolmabahçe Sarayı ve İstanbul'daki camilerin hemen hepsinin elektriğe kavuşması Sezerar sayesinde.

Sezerar 26 Mayıs 1953 te vefat etmiştir.

3- Ord.Prof. Mehmet Emin Kalmuk

Aslen Sivastopol muharebesinden sonra Kırım'dan göç etmiş bir Türk ailesindedir. 1869 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babasını küçük yaşta kaybettiği için çocukluğu yokluk içinde geçmiştir. Darüşşafakadan birincilikle mezun olan Kalmuk aynı okulun Riyaziye ve Hendese hocalığına atanmıştır. Aynı zamanda Posta-Telegraf idaresinde görev almıştır.

Kalmuk, Paris'teki Yüksek P.T.T. Mektebine gönderilmiş ve 1889 da öğrenimini tamamlayarak memlekete dönmüştür.

Kalmuk, İstanbul'da PTT idaresinde muhtelif vazifelerde bulunmuş ve son olarak da Telegraf ve Telefon işleri Müdürlüğü yapmıştır. İstanbul PTT idaresinin inkişafında, özellikle telefon ve telegraf haberleşmesinin büyük bir düzen içinde çalışmasında, Kalmuk'un büyük hizmeti görülmüştür. Osmanlı Devletinin Birinci Cihan Harbine girmesi ile ayrılan yirmibeş İngiliz mühendis ve teknisyenlerin elinden devraldığı İstanbul Telefon Tesislerini dört Türk eleman ile mükemmel idare etmiş, telefon konuşmalarını arızasız olarak devam ettirmiştir.

Kalmuk, Köln, Paris, Budapeşte, Londra ve Lizbon'da toplanan Uluslar arası Telegraf ve Telsiz konferanslarında Türkiye'yi temsil etmiştir.

Kastamonu-bakırteli, Marmaris-Lazkiye kablolarının döşenmesi, İstanbul-Elariş hava hattının yapılması, İstanbul- Köstence kablosunun tamiri, Lazkiye-Kıbrıs kablosundaki arızanın giderilmesi, onun başlıca mesleki başarıları arasındadır.

Kalmuk, aynı zamanda muhtelif okullardaki öğretmenlik görevine de devam etmiştir. Darüşşafaka'da 18 senesi ücret almadan 27 senelik öğretmenliği vardır. Bundan başka İstanbul Darülmualliminde ve Darülmuallimatında, Yüksek PTT Mektebinde, Askeri Fen Tatbikat Mektebinde öğretmen olarak çalışmıştır.

Mühendis Mektebindeki görevine 1927 yılında Hendese muallimi olarak başlamış, 1929 da Müderrisliğe terfi etmiş ve 1935 te de ayrıca Telgraf ve Telefon dersleri vermeğe başlamıştır.

1935 yılında Yüksek Mühendis Mektebinde kurulan Muhabere şubesi şefi olmuştur.

Kalmuk, Muhabere şubesinde son sınıfa geçenlerden beşinin 1937 yılında Avrupa'ya gönderilmesini sağlamıştır. Bunlardan üçü İkinci Dünya harbi dolayısıyla memlekete dönmüştür. Yalnız Akmet Özel ile Bedri Karafakioğlu Paris PTT Mektebi Ali'sini bitirmişlerdir. Bu iki öğrencisi sonraları onun eserini devam ettirmişlerdir.

Emin Kalmuk 31 Aralık 1943 te kendi isteği ile emekliye ayrılmış ve 20 Mart 1954 te vefat etmiştir.

4-Prof. Fuad Külünk

Aslen Erzincan'lı bir aileye mensuptur. Babası vazife ile Bağdat'ta iken 1911 yılında orada dünyaya gelmiştir.

Külünk, 1926 senesinde Yüksek Mühendis Mektebine girmiştir. 1930 senesinde yapılan müsabaka imtihanını kazanarak Yüksek Mühendis Mektebine öğretim üyesi yetiştirilmek üzere iki arkadaşı ile birlikte (Emin Onat ve Hilmi İleri) İsviçre'ye gönderildi.

Zürih Yüksek Teknik okulunun elektrik şubesini Pekiyi derece ile bitiren Külünk, stajını AEG Almanya'da tamamlayarak 1936 yılında memlekete döndü.

Külünk Yüksek Mühendis Mektebinde Elektro-Mekanik şubesine Muallim Muavini tayin edildi. Prof. Doppler ile birlikte Elektrik Makinaları, Enerji Nakli ve yüksek Gerilim konularında çalıştı. Laboratuvarların kurulmasında hayli emek sarfetti. Profesörlüğe terfi etti. Elektromekanik şubesinin ayrılmasında elektrik kısım şefi oldu ve bu şubenin kurulması ve gelişmesinde üstün gayretler sarfetti. İstanbul Teknik Üniversitesinin kuruluşundan sonra Elektrik Fakültesinin ilk Dekanı oldu.

Uluslar arası mahiyetteki bazı elektrik cemiyetlerinde üye olarak çalışan Külünk, Dünya Enerji Kongresi Türkiye Milli Komitesi ile Büyük Barajlar Türkiye Milli Komitesi'nin kurulmasında faal rol oynamıştır.

27 Aralık 1951 tarihinde Uludağ'da vefat etmiştir.